

Колісниченко А. В. Художнє значення звірів-помічників як алегоричного уособлення характеристик героя македонської казки «Бідняк і лисиця» // Eurasian scientific congress. Abstracts of the 7th International scientific and practical conference. Barca Academy Publishing. Barcelona, Spain. 2020. Pp. 264-266. URL: <https://sci-conf.com.ua>.

**ХУДОЖНЄ ЗНАЧЕННЯ ЗВІРІВ-ПОМІЧНИКІВ ЯК
АЛЕГОРИЧНОГО УОСОБЛЕННЯ ХАРАКТЕРИСТИК ГЕРОЯ
МАКЕДОНСЬКОЇ КАЗКИ «БІДНЯК І ЛИСИЦЯ»**

Колісниченко Анна Віталіївна

кандидат філологічних наук

Національний авіаційний університет

м.Київ, Україна

Safronovaannar@gmail.com

Вступ. На фоні політичних і соціальних зрушень все більш актуальним стає звернення до підвалин концепту національної ідентичності, до коріння національної свідомості. Народна казка – це культурний, фольклорний та літературний феномен, що відображає модель колективного світосприйняття. «В наукових і філософських дослідженнях поняття «казка» інтерпретується як а) знекровлений або викривлений міф, б) копія міфу з деградацією сакрального, в) міф, який втрачає ритуальне значення, г) паралельне міфу явище» (Наседкіна, 2018).

Мета роботи. Метою дослідження є розкриття особливостей функціонування в текстовому полотні казки тварин-помічників, аналіз універсальних прийомів демонстрації духовного поступу головного героя.

Матеріали та методи. Для інтерпретації македонської казки ми послуговуємося комплексним методом, що містить елементи архетипокритики та міфокритики. «Поняття «казка» досліджуються в термінах форми героїчного епосу» (Наседкіна, 2018), тобто крізь призму розвитку й становлення головного

героя, саме тому в казках інтенсивно застосовується принцип випробувань для нього. «Значення різних варіантів складних завдань, які має вирішити герой, так само символізує періоди його змужніння <...> і переходу в світ дорослих (Пиличкова, 2009). Найпершим випробуванням для бідного сина вдови став випадковий конфлікт із царевичем, і герой реагує цілком прогнозовано для ще незрілої особистості – тікає й переховується. Наступним етапом дорослішання постає необхідність задовольняти свої потреби, тому «побудував він хатину на березі озера й почав у ній жити» (*Тут і далі першотекст* – Сказки, 1992). А далі якраз і починається важливий етап взаємодії з різними тваринами, які спочатку потребують допомоги, а вже потім перебирають на себе роль помічників. «Усі помічники, що в наративі зображені в подібні тварини, в науці тлумачаться як символічні відображення контролю героя над своїм тілом, оскільки помічники є частинами його тіла» (Пиличкова, 2009). У даному випадку ми маємо справу не з частинами тіла, а радше з рисами характеру головного героя. Домінантна роль у казці відведена образу лисиці як виразнику провідної характеристики, що допомагає героєві досягти своєї кінцевої мети. Тому з лисицею він і контактує найпершою: «Так і зажили вони вдвох. Син удови за хазяїна, а лисиця по господарству клопочеться». Отже, відбулася найперша метаморфоза самого героя – оволодіння особистістю певною якості. Архетип лисиці в класичному літературному каноні трактується через поведінкову характеристику, через її хитрість. Читачу таким чином дається опосередкована підказка, що головний герой ніби «відкрив» у собі цю рису, і навчився оперувати нею у вирішенні своїх питань. Надалі відбувається поступове узгодження з усіма іншими звірами – вовком (досвід), ведмедем (сила), орлом (спостережливість) і зайцем (прудкість). Коли процес зрілості досягає свого апогею, головному герою залишається останній етап – завоювання нареченої. Зазвичай, відбувається ціла низка подій-випробувань, у ході якої за допомогою помічників герой одружується з королівською донькою «в королівському палаці. Живуть там і до цього часу, якщо живі». Основним ініціатором усіх героїчних учинків головного персонажа є лисиця, вона, задіявши всіх тварин,

придумує спосіб виставити нареченого у вигідному світлі. Тобто герой координує всі здобуті навички, щоб якнайкраще продемонструвати себе. Навіть агон із винахідливою чарівницею, яка зголосилася допомогти цареві повернути доньку додому, стверджує вищість бідного сина вдови: «Зрозумів тоді цар, що не впоратися йому з хитрою лисицею».

Міф є історично першою формою світобачення, яка моделює індивідуальну та соціальну реальність буття людини у взаємозв'язку із священним, трансцендентним, міфопоетичним – тобто реалізує сакральну картину світу на протигагу профанній (Колісниченко, 2017). У аналізованій нами казці ми розглядаємо моделювання не сакральної картини світу, а сакрального внутрішнього світу людини, особистості. Міфологічні тваринні символи в кожній міфологічній національній парадигмі трактуються по-своєму, проте здебільшого превалюють трактування на основі загальних визначників. Тому маркування тієї чи іншої тварини у багатьох народів збігається й стає загальноприйнятим символічним кодом, який зрозумілий без додаткового пояснення.

Результати й обговорення. Здійснений комплексний аналіз тваринних образів у контексті чарівних казок на матеріалі македонської казки «Бідняк і лисиця»; проаналізовані особливості складної взаємодії архаїчного міфу, архетипного символу й фольклорної традиції.

Висновки. Аналізуючи активну участь тварин у побудові подієвого ряду казки, підсумовуємо, що змалювання приятелювання та допомоги головному героєві – це зображення ініціації персонажа. «Ініціація – процес індивідуальної трансформації» (Колісниченко, 2017), тобто герой проходить всі етапи перетворення, починаючи з події, яка спонукала ініціацію (царевич), і закінчуючи переходом героя до гранично нового психологічного чи фізичного стану (одруження, здобуття визнання царем).

Література:

1. Анна Колісниченко. Міфопоетика творчості Гарта Крейна

https://www.researchgate.net/publication/340063377_Mifopoetika_tvorcosti_Garta_Krejna

2. Оксана Наседкіна. Світоглядні настанови казки: соціально-філоофський аналіз

http://shron1.chtyvo.org.ua/Nasiedkina_Oksana/Svitohliadni_nastanovy_kazky_sotsialno-filosofskyi_analiz.pdf

3. Севім Пиличкова. Формули в народних казках.

https://nte.etnolog.org.ua/uploads/2009/3/nte_3_2009.pdf

4. Сказки друзей (1992). С. 233-238.